

EESTI MAAVILJELUSE INSTITUUT – 70

Sõjajärgse üldise põllumajanduse arengu käigus tekkis vajadus ka põllumajandusteaduse arendamiseks. Kuigi vastavate teadlaste arv oli oluliselt vähenenud, alustati Eesti NSV Teaduste Akadeemia koosseisus Põllumajanduse Instituudi loomist. Instituudi sünnipäevaks sai 16. november 1946 ja asukohaks Tallinn, kuid selle filiaalid olid Tartus, Kuusikul, Pollis ja Toomal.

1952. a sai asutuse nimeks ENSV TA Taimekasvatuse Instituut ja järgmine nimevahetus toimus koos suunamisega Põllumajandusministeeriumi alluvusse 1956. a. Uue nimega asutusel – Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituut (EMMTUI) – oli kokku juba 14 uurimisüksust. Sellest ajast alates algasid põllumajandusteaduse tõusuaastad. Kiiresti kasvas instituudi uurimistööde maht, loodi uusi struktuuriüksusi, liitusid uued majandid; nagu Jõgeva, Karja, Sangaste ja Ravila. Peagi leiti, et asukoht linnas ei võimalda edasist arengut ja nii algas 1959. a oktoobris instituudi kolimine Saku. Instituudi algusaastatel oli direktoriks Richard Toomre ja hiljem vahelduvalt Vladimir Kosar, Paul Rahno ja Vladimir Dušetškin. Aastatel 1959–1979, kui instituudi direktor oli Ilmar Jürisson, suurenes instituudi teadurite arv ja paranes nende kvalifikatsioon, moodustati uusi struktuuriüksusi, ehitati palju abihooned. Koos teadusasutuste laienemisega arenes hoogsalt ka elamuehitus nii Sakus kui katsemajandites. Väana jõe vasakule kaldale Saku Õlletehase vastu, kerkis kaasaegne teaduslinnak. Saku kujunes üheks hästi väljaehitatud ja heakorrastatud maa-asulaks NSV Liidus, mille projekteerijatele ja ehituse organiseerijatele, nende seas ka Ilmar Jürissonile, omistati 1972. a NSV Liidu riiklik preemia. Teadustöös pöörati suurt tähelepanu heintaimede saagikuse tõstmisele ja pikaajaliste kultuurkarjamaade rajamisele. Sel alal kaitsesid põllumajandusdoktori teaduslikku kraadi R. Toomre ja I. Jürisson. Üheks kaasajal uuesti päevakorraks kerkinud fosforiidi kaevandamise küsimuse selgitamise aluseks võiks olla H. Kärblase doktoritöö uurimus põllukultuuride fosfortoitumise parandamise võimaluste kohta. Hulgaliselt

tehti uurimusi ja kaitsiti põllumajandusteaduste kandidaadi teaduslikke kraade põllukultuuride agrotehnika, väetamise ja taimekaitse alal. Saku teadlaste nõuanded olid oodatud nii kirjutiste kui ka arvukate loengute näol. Korraldati näitlikke põllupäevi katsepõldudel ja majandites.

I. Jürisson vabastati direktori kohalt 1979. a ja instituuti juhtisid kuni 1990. aastani Eduard Tõnurist, Ilmar Aamisepp, Arvo Sirendi (1980–1990). Seda ajajärku tuntakse kui stabiilse arengu perioodi. 1985. a oli instituudis 19 iseseisvat uurimisüksust, mille koosseisu kuulus 22 sektorit ja laborit, 28 uurimisgruppi ning 7 katsemajandit. Instituudis oli 356 töötajat, sh 166 teadurit. Elavnesid suhted välisriikide teadusasutustega. 1990. aastatel algas ümberkorralduste periood. Järgjärgult eraldusid Taimebiotehnoloogia Uurimiskeskus EVIKA, Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Põllumajanduse Mehhaniseerimise Instituut (mis hiljem uuesti liideti), Eesti Agraarökonomika Instituut ja Eesti Maaviljeluse Instituut. Vähenes katsetööde maht, koondati teadureid, uurimisüksused said iseseisvateks või liideti Põllumajandusülikooliga.

21. saj alguses ebastabiilsus jätkus. 2006. a oli allesjäänud Eesti Maaviljeluse Instituudis 9 osakonda kokku 70 töötajaga, sh 39 teadurit (7 doktorit, 14 kandidaati ja 9 magistrit). Vajadus põllumajandusliku uurimistöö järele on viimase 10 aasta jooksul veelgi kahanenud ja Eesti Maaviljeluse Instituut likvideeriti 2013. a. Viimased allesjäänud töötajad kuuluvad Jõgeva Sordiaretuse Instituudi koosseisu.

Aktiivsed APSi liikmed, endised Eesti Maaviljeluse Instituudi töötajad, kes ka praegu põllumajandusteadust toetavad on Malle Järvan, Heino Lõiveke, Uno Tamm, Viive Rosenberg, Hindrek Older jt.

Kirjandus: Eesti Maaviljeluse Instituut 1946–2006. Koostanud Arvi Kallas.

Erika Vesik